

Antibiotik Kullanımında Sorunlar

Dr. H. Erdal AKALIN

Türkiye İlaç ve Kimya Endüstrisi İşverenler Sendikası'nın 1985 resmi verilerine göre Türkiye'de tüketilen ilaçların % 29.9'u antibiotikler olup, birinci sırada yer almaktadırlar. Bütün dünyada olduğu gibi, yurdumuzda da antibiotiklerin gereksiz ve uygun olmayarak kullanımının yaygın olduğu bir gerçektir. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri İç Hastalıkları servislerinde 1983'de yapılan bir ön çalışmada, kullanılan antibiotiklerin % 48'inin uygun olarak kullanılmadığı görülmüştür (Akalin, Çöplü, yayınlanmamış çalışma).

Antibiotiklerin yaygın ve uygunsuz kullanımının nedenleri pek çoktur. Bunların bazıları Tablo 1'de gösterilmiştir. Uygunsuz kullanımın en önemli nedeni eğitimdeki yetersizliktir. Bu eksiklik hem sağlık personelinin hem de kamuoyunun eğitiminde görülmektedir.

**TIPTA
SÜREKLİ
EĞİTİM**

Yaygın ve uygunsuz antibiotik kullanımının çok önemli olumsuz yanları vardır. Bunlar şöylece özetlenebilir:

- Bakteri direncinin gelişmesine yol açmak.
- Dirençli bakterilerle infeksiyonların gelişmesine yol açmak,
- İlaç yan etkilerinin görülme sıklığını arttırmak, ve
- Ekonomik yük eklemek.

Antibiotiklerin daha uygun kullanılması için değişik önerilerde bulunulabilir (Tablo 2). Bu öneriler hastane ve hastane dışı kullanımı için ayrı ayrı incelenince, eğitimin her kisinde de ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak sürekli olmayan eğitim akılcı antibiotik kullanımının sürdürülmesini sağlayamaz. Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde yaygın antibiotik kullanımı ile antibiotiklere yüksek oranda dirençlilik elele gitmektedir. Toplumun sağlığı yönünden uygun antibiotik kullanımı alışkanlığının sağlık personeline biran önce kazandırılması çok önemlidir.

Bundan sonraki sayılarda antibiotik kullanımının temel ilkeleri ve değişik antibiotiklerin kullanıldığı durumlar ayrı ayrı incelenecektir.

Tablo 1. Yaygın ve Uygunsuz Antibiotik Kullanımı Nedenleri

- Antibiotik tedavisinin gerekmediği durumlarda antibiotik kullanılması (viral hastalıklar, ateş tedavisi, v.b.).
- Gereksiz profilaktik antibiotik kullanımı (çoğu cerrahi girişimler öncesi ve sonrası, yara, kesik v.b. tedavisi, kış aylarında infeksiyondan koruma amacı ile tedavi).
- Laboratuvar problemi.
 - Mikrobiyoloji laboratuvarlarının olmaması ya da yetersizliği.
 - Laboratuvarların gereksiz bilgi rapor etmesi (boğaz kültüründe üreyen her bakterinin bildirilmesi ve antibiotik duyarlılık sonucu verilmesi gibi).
- Hasta ve hasta yakınlarını tatmin etmek ve güven kazanmak.
- Hastanın hekim önerisi olmadan antibiotik kullanımı (eş-dost önerisi).
- Reçetesiz eczaneden antibiotik satışı.
- İlaç sanayiinin "üstün başarılı" propagandası (yeni antibiotiklerin çok kısa sürede hastane dışında yaygın kullanıma girme nedeni, sonuç bakterial direnç gelişmesi).

Tablo 2. Uygun Antibiotik Kullanımına Yol Açabilecek Öneriler

A—Tıp Fakültelerinde:

- Eğitim programları. Mikrobiyoloji, infeksiyon hastalıkları ve antimikrobiyal tedavi konularının entegre olarak verilmesi.
- Spesifik tanı-spesifik tedavi kavramının geliştirilmesi.
- Antimikrobiyal tedavi eğitiminde generik terminoloji kullanılması.
- Klinik farmakoloji, klinik farmakolog ve klinik eczacı kavramlarının geliştirilmesi ve eğitim programlarının yapılması.

B—Hastanelerde.

- Sürekli tıp eğitimi çerçevesinde konunun sürekli işlenmesi.
- Hastanede kullanılacak antibiotiklerin saptanması.
- Antibiotik kullanımının denetimi.
- Laboratuvarın antibiotik duyarlılık sonuçlarını verişi biçiminin düzenlenmesi.
- Belirli aralıklarla antibiotik direnç paternlerinin belirlenmesi.

- Belli klinik uygulamalar için protokoller hazırlanması (cerrahi profilaksi, sepsis, menenjit, v.b.).
- Hastane İnfeksiyon Denetim Komitesi ve Hastane İlaç-Eczane İşbirliğinin kurulması ve işlerliliğin kazandırılması.

C—Genel Kullanımda

- Sürekli tıp eğitimi ile bu konunun canlı tutulması.
- Reçetesiz antibiotik satımının önlenmesi.
- Bazı antibiotiklerin hastane dışı kullanımının kısıtlanması (yeni antibiotiklerin bir bölümü, parenteral preparatların çoğu pahalı ve yan etkisi önemli olan antibiotikler gibi).
- Klinik mikrobiyoloji laboratuvarlarının standardizasyonu ve denetimi.
- Klinik mikrobiyoloji laboratuvarlarının yaygınlaştırılması ve yeterli duruma getirilmesi.
- Toplum eğitimi.
- İlaç sanayiinin "üstün başarılı" propagandasının denetlenmesi.

KAYNAKLAR

- Kunin CM. *Ann Intern Med* 1978; 89: 802 - 805.
- WHO Meeting. *Bull WHO* 1983; 61: 423 - 433.
- Kunin CM. *J Infect Dis* 1985; 151: 388 - 398.